

בית דין ירושלים

לדיני ממונות ולבירור יוחסין

גט שהוצא בכפיה מהבעל

על סמך ביה"ד לערעורים בראשות הרה"ר

ולאחר שמסר מודעא בפני עדים

תיק יוחסין מס' 2447-עח

(מהד' ז תשרי)

נושא הדיון

א' נתבע לגט ע"י אשתו בביה"ד האיזורי בת"א בראשות הרב פרובר. ביה"ד שמע את טענות ומענות הצדדים וקבע את העובדה שאין לאשה מאיסות בבעלה, וע"כ אין על הבעל אף לא מצוה לנרשה. האשה ערערה לבית הדין הגדול לערעורים בראשות הרה"ר מצגר, וזה - למרות התנגדות הבעל לדון שם באומרו שכחסיד סטמאר אינו מכיר בסמכותו ההלכתית של ביה"ד לערעורים, המשיך לדון ולשמוע את האשה שערערה וטענה "מאיס עלי". ביה"ד לערעורים פסק שהגם שבביה"ד האיזורי לא טענה מאיס עלי, מ"מ יש לה מאיסות בבעלה, וע"כ מצוה עליו לנרשה, ואחרי 30 יום שאינו מנרשה זה נהפך לחובה, ואח"כ לכפייה. על פי פסק זה של ביה"ד הגדול לערעורים, הוכנס הבעל לבית הסוהר וגם נתבקש לשלם ערבות כסף גדולה להבטיח שלא יברח לפני שיתן גט, והוא הובא עם ליווי שוטרים לביה"ד, ורק אחרי שנתן את הגט שוחרר לחפשי. יצויין, שבתחילה החליט ביה"ד להכניס את הבעל לבית הסוהר - על סמך ביה"ד לערעורים - משום שהבעל חפשי ומתעלל באשה כשמשאיר אותה ענוגה ללא גט, ובהחלטה סופית "מבהיר" ביה"ד שהמאסר הוא בגלל ביזוי בית הדין. הבעל הכריז בביה"ד הגדול "איני מכיר בכם", כלומר לדעתי אתם כערכאות של גויים, והגט שלכם אינו גט.

א' מבקש להעיד שתי כתי עדים כשרים שהיו עמו בבית הסוהר, שמסר בפניהם מודעא לבטל את הגט שעומדים להוציא ממנו באונס המאסר שהוא נתון בו.

בית הדין הזמין את עדי המודעא לקיים חתימתם.

פסק דין מיקדמי

- א. מסר הבעל מודעא בפני עדים, כשהוא בבית הסוהר בגלל סירובו לגט, כשעל פי הלכה אין עליו דין כפיה, הגט בטל, ואם נשאת לאחר תצא ובניה ממזרים!
- ב. ביה"ד לערעורים הוקם ב"תקנה" של הרה"ר, בגלל לחץ השלטון המנדטורי הבריטי, למרות התנגדות גדולי ישראל ודעתם הנחרצת שאין להם כח וסמכות לחדש תקנות בישראל (והכרזתו של הבעל בביה"ד "איני מכיר בכם" משמעותו אחת: אתם כערכאות של גויים שהגט שלכם אינו גט. והוא ביטול הגט, נוסף על המודעא שמסר בבית הסוהר).
- ג. מנהג כפיה על הגיטין שנפרץ בבתי הדין שלהם בשנים האחרונות, לא נתקן מעולם ע"י הרה"ר.
- ד. גם לשיטתם, לבית הדין לערעורים לא היתה סמכות לשנות את העובדה שקבע ביה"ד האיזורי, שאין לאשה מאיסות בבעלה, ופסק הדין לחיוב גט ולכפיה שנגרר משינוי העובדות, ניתן ללא סמכות.
- ה. "פסק הדין" של מאסר הבעל - כמוהו כפס"ד של ערכאות שכפה את הבעל שלא כדין, והגט בטל.
- ו. גם אם בשעת נתינת הגט הכפוי, אמר הבעל שנותן הגט ברצון ומבטל כל מודעות שמסר לבטל הגט, אין אמירה זו מועילה להכשיר את הגט.

(-) אברהם דוב לוי, אב"ד

השאלות לדיון

- א. מקור הסמכות של ביה"ד לערעורים.
- ב. סמכותו לבטל קביעה עובדתית של ביה"ד האיזורי.
- ג. מסירת מודעא בגט, ואם ביטל אח"כ כל המודעות שמסר.
- ד. דיון יחיד אם יכול להורות על כשרות הגט או פסלותו.
- ה. עדות על מודעא בגט, האם צריכה שתהיה בפני הבעל והאשה.

תשובה

א. בקובץ "היכל שלמה" תשס"ב עמ' 85 ואילך כותב שר הדתות דאז כי הראי"ה קוק מייסדה של הרבנות הראשית קבע כי אמנם צלורה של דין אי אפשר לנו לשנות שום דבר מהמשפטים הקבועים לסדריהם, אבל בתור תקנות יש חופש לחדש ולתן מה שמואלאים צתי הדין בהסכמת הרצים לתיקון העולם. הרבה תקנות גדולות תקנו חכמי דור ודור, לצד מהקדמונים, התנאים והאמוראים גם צתי דין מאוחרים, הגאונים וכו'. צחינו הלאומיים החדשים צא"י יהיה לטו צודאי לפעמים לורך גדול לתקן תקנות גדולות. צשנת תש"ג שינו הרבנים הראשיים את שמו של ציה"ד, וקראוהו "צית הדין הגדול", במקום "ציה"ד לערעורין", ומסציר שר הדתות צמאמרו, שצתוספת ההגדרה למעמדו כמוסד המשפטי הדתי העליון צא"י, צקשו הרבנים הראשיים לחוק את מעמדו של ציה"ד לערעורין ולהרחיב את מסגרת סמכויותיו.

התקנה החשובה ציותר שהותקנה עם הקמת הרבנות הראשית - נכתב צמאמר הנ"ל - היא יסודו של ציה"ד הגדול לערעורים על פסקי הדין של צתי הדין הרבניים המקומיים. הסדר זה נתקבל על דעת הראי"ה קוק וצצרו צלחן השלטון המנדטורי הצריטי שהתנה הכרתו צצתי הדין הרבניים והקניית תוקף משפטי לפסקי דיניהם להולאה לפועל ע"י זרועות השלטון. שר הדתות מוסיף שהקמתו של ציה"ד לערעורין עוררה פולמוס חריף צין רבני הארץ. קבולה מלומלמת, אבל צעלת השפעה רבה, של דינים הראתה הסתייגות תקיפה לכל תקנה שהיא. קבולה זו נמללה תחת השפעתו של החזון איש. צאגרת שנכתבה כנראה צשנת תש"ט להגרא"ז מלצר, ראש ישיבת עץ חיים (קובץ אגרות אגרת לו), הציע החזון איש את לערו הגדול על "מחשבה זרה המרחפת צאוור ארלנו הקדי לעשות תקנות חדשות נגד התורה", צמיוחד הגדיר כ-דרישה לכפירה מותללת שיאמרו תירש הצת עם הצן, אשר צצר לחמו צזה החכמים עם הלדוקים... ולתימהוננו נאטמו הלבצות... ויצקשו תחצולות להשתחוות להכפירה ולהשאיר את המשפט צחושן המשפט, אבל למעשה להתנהג ככל הגויים דצרתא צצרא תירות.. לגופו של ענין, החזון איש שלל סמכות להתקין תקנות כל שהן צכל נושא, וכך כתב החזון איש: ומי לא שמע מרבתינו כי אנחנו דור יתום, ואין אנו ראויים כלל לתקן תקנות, שצריך לזה גדלות צתורה צמידה מופללה... ואיך נעיי פנינו ונקשה ערפינו לומר חכמים אנחנו ויש כוח ידינו להפקיר ממון ולקצוע תקנות לדורות.

צאותו מאמר כותב שר הדתות כי צנידון כפיית גט לא נעשתה כל תקנה של הרבנות הראשית, אבל היתה הסכמה של הרבנים הראשיים לסנקליה שניתנה צסעיפים 6-7 של חוק שיפוט צתי דין רבניים... צסיכוס המאמר שנכתב צשנת תשס"ב, כותב שר הדתות: הסעיפים שצחוק לכפיית גט וחלילה, המאפשרים איוס צמאמר ללורך קיומו של לו צית הדין הרבני צנידון, הולכים וכוצשים מקוס צפסקי דין של צתי הדין הרבניים. וליין כמקור את מאמרו של הדיין דיכוצסקי צ"תחומין" (כדי לדעת את עמדתו המתירנית של הדיין דיכוצסקי לגיטין המעושין שלא כדין, ראו מאמרו: "דרך השיפוט הראויה צצתי הדין", תחומין

כרך כח עמ' 19 ואילך).

במשפט זה הודה שר הדתות כי כפיית גט מעולם לא נתקנה ע"י "צרי הסמכות להתקין תקנות" (גם לפי שיטתם) אלא שהרבנות "הסכימה" לכך. ו"הראיה" מאמרו של הדיין דיכובסקי...

נראה על כן שדק הצעל בנידון דידן כשהכריז בפניהם "איני מכיר". לא רק אוחו צעל אינו מכיר בסמכותם לכפוחו לגט, גם הרבנות מעולם לא הכירה בכך.

ב. כתב הגר"א גולדשמיד בפד"ר כרך ג עמ' 42 ובעזר מקדש סי' ח אות צ: הצעיא העוצדתית היא האס באמת ובתמים חזרה צה האשה, ודבריה לשלום דצרי אמת הם, או שאינם אלא טכסים בעלמא, אס לצעיא זו אין היא בתחומיניו בשצתינו בערעור, כי בדבר שהוא ענין קביעת עובדא, הוא מסור כולו לשיקולי ציה"ד הדין בדבר. ציה"ד האיזורי לפניו מתדיינים בעלי הדין דנן זה שנים, דן שקל, ולפי ראות עיניו קבע כי משוכנע הוא שאכן כניס הם דצרי המשיצה, ורלונה הוא עכשיו לשלום. קביעה זו של ציה"ד עלינו לקבלה כמות שהיא ללא הרהור וערעור. ע"כ.

וכ"כ הגר"א הרא"ג באוסף פס"ד כרך צ עמ' 27: טענת המערערת על בקשתה ורלונה בשלום, דבר זה תלוי בשיקול דעת של ציה"ד הראשון שהם הבינו כי לא יתכן השלום. ע"כ.

וה"ה בנידון זה. צי"ד קמא בראשות הרב פרוצר דן וחקר בצעיות העוצדתיות של בני הזוג, במשך כמה שנים, והגיע למסקנה העוצדתית שאין בדברי האשה בבקשת הגט רגש של מאיסות כלפי הצעל. הכיול נטל על עצמו ציה"ד הגדול לערעורים בראשות הרה"ר כח וסמכות לחלוק על קביעה עוצדתית זו? הרי השאלה היא אס בבקשת הגט מציה"ד האיזורי היתה משום מאיסות, וזה היה לפני ציה"ד האיזורי, ולא בפני ציה"ד לערעורים.

צרוך על כן, שקביעתו של ציה"ד לערעורים בראשות הרה"ר היתה ללא סמכות, וכמי שאינה דמי. ומשום כך מי שהסתמך על פסק מצוטל זה והכניס את הצעל לבית הסוהר ונהג צו בכפיה עד שיתן את הגט, נעשה שלא כדין ושלא כהלכה, והגט המעושה הזה צטל ומצוטל.

ואף "התחכום" שנעשה בהחלטה הסופית על המאסר שלפיה לא הגט הוא הסיצה למאסר אלא ציזוי צית הדין (ומן הסתם הסתמך על "שרידיס" שצט תשמ"ט ופד"ר כרך טז עמ' 276, ועל "משפטיך ליעקב" כרך א עמ' רלצ), כבר כתב בחזו"א אבהע"ז סי' לט אות ו, וז"ל: כתב צפת"ש סי' קלד צסס תו"ג דאין דין אונס לצטל הגט אלא באומרים לו שמאנסים אותו כדי לגרש, אצל מאנסים אותו סתם והוא ציודעו שכוונתם צשציל עיכוב הגירושין אומר להם הניחו לי ואגרשנה, הוי גט. ולפיי"ז נפל דין גט מעושה שלא כדין, פסול בצירא, וכל אשה שתולה עצמה צגוי להפקיע עצמה מיד צעלה תאמר להם שיכוהו סתם והוא יצין מעצמו להצטיחם לגרש. ומה שתמך יסודו בדברי צ"י סי' רה דטעמא דסיקריקון משום שצאין על עסקי נפשות ולא על עסקי ממון והוא מפייסן צקרקע, תמוה וכו'. והנה להלכה ודאי אין לנו אלא דצרי הרשצ"א והריטצ"א שדצריהן יסודי ההלכה וכו'. ע"כ.

ג. פסק הרמב"ם גירוסין פ"ו הי"ט ובשו"ע אבהע"ז סי' קלד פנ"א: אם מסר מודעה צפני שני עדים כשרים ואמר גט שאני רוצה ליתן לאשתי דעו שאני אנוס ליתנו, ולכן אני אומר צפניכם שיהא בטל, הרי הוא בטל, אע"פ שלא לקח בקנין, ואע"פ שלא מסר צפני שני עדים ביחד, רק בזה שלא צפני זה, אע"פ שאין מכירין את אכפו, ואפילו אם האונס שאמר היה שקר, ואע"פ שנתנו אח"כ לא אמרינן שביטל המודעה שמסר, עד שיאמר בפירוש שמצטל המודעה, ואז הוא בטל ואינו לריך קנין. והוסיף הרמב"ם שם ה"כ ובשו"ע שם פנ"א: לכן לריך שיצטל קודם כתיבת הגט כל מודעה שמסר וכו'.

מקור ההלכה הוא בגמ' ערכין כא' ב: אמר רב ששת האי מאן דמסר מודעה אגיטא, מודעיה מודעה. פשיטא, לא לריכא דעשאוה ואירלי, מהו דתימא צטולי צטליה, קמ"ל דא"כ ליתני עד שיתן, מאי עד שיאמר עד דמצטל ליה למודעיה. ע"כ (ובגדר מודעה שריכה שני עדים, עיי' שמ"ק צ"ב מ' א' בשם עליות דרבינו יונה שזו עדות לקיום הדבר, וגמרינן מספר המקנה דרשאים להעיד בכתב ואין בזה חסרון דמפי כתבם. ועיי' תוס' צ"ב שם שהוא תקנת חכמים. ועיי' חזו"א אבהע"ז סי' מג אות ד).

ודייק במ"מ זה שכתב רבינו שאם מסר מודעה על ביטול המודעה שהגט בטל, אינו מצוהר בגמ', אבל דברים נראים הם, לפי שאע"פ שביטל המודעה עדיין לא ביטל מודעת הביטול, ומשמע שעל הכל יכול למסור מודעה, ואין לו תקנה אלא כשיאמר מאמר כולל כל מה שקדם, ואפילו אם אמר קודם לכן הריני מוסר מודעה על כל מה שאומר כשאומר דבר כולל, מ"מ דברו האחרון כולל לצטל כל מה שמסר ואמר נגד הגט, ונמלא הגט קיים. זהו דעת רבינו. אבל הרשב"א דף לד א' כתב עליו: ולי נראה שאם מסירת המודעה על ביטול המודעה מצטלת ביטול המודעה, גם כשיאמר לשון זה מה הועיל, דדילמא אף הוא מסר מודעה גם על ביטול כזה וכו'. ודע ג"כ שאין דברים אלו אמורים אלא במי שאינו אנוס, אבל האנוס כבר נתבאר דין גט המעושה סוף פ"ב, ואם מסר מודעה וביטלה הרי הוא כלא מסר כלל. ע"כ. וכ"כ הריב"ש סי' תפז לענין חליצה דאע"פ שביטל המודעה והמודעה כאילו אינה כיון שביטלה, מ"מ האנוס במקומו עומד ופוסל החליצה.

וכתב בשיעורי הגרש"ש קדושין (מהד' תשע"א סי' לז): אבל אם לא ידעין את האנוס, דמועלת המודעה, אז אם ביטל אח"כ את המודעה מועיל ביטול המודעה. והנה יש להבין עיקרה של מודעה מה היא, אם היא לגלות הענין שמה שעושה אח"כ אינו ברצון מוחלט, או שענין המודעה הוא מעשה צפני עלמנו שפותר ועוקר את המעשה של אח"כ. ונפ"מ לדינא לפי מה דקיי"ל גלוי דעתא בגיטא לאו מילתא היא, אם היה המודעה ע"י גלוי דעת בלחוד וכו'. ונראה דנחלקו בזה הרשב"ם והרמב"ם, עיי"ש.

והוסיף הגרש"ש וכתב: ונראה דענין המודעה הוא מעשה מחודשת שעוקרת ומצטלת את המעשה שלאח"כ, דכמו שיכול לעשות הקנאה על דבר שהוא שלו, כמו כן יכול לעשות דבר שלא יועילו מעשיו ופעולתו, דגם על זה הוא בעלים לעשות עם פעולותיו כפי שירצה, וע"כ יכול לעשות עכשיו תחבולה שלא יהנו מעשיו שלאח"כ, וזהו ענין המודעה. רק היכא דליכא אנוס אמרינן דהמעשה שלאח"כ יותר חלים

וחזק משום שנעשה באחרונה, ואין המעשה הקודמת עוקרתה, אבל אם יש בזה קצת אונס דשויס המעשה הקדום עם המאוחר, המודעה מצטלת את המעשה שלאח"כ. ואם ציטל אח"כ את המודעה הקודמת אז נעקרה המודעה, דצטול מודעה הוא מעשה שלישי. שהגירושין הוא מעשה גירושין, והמודעה הוא מעשה על פעולת הגירושין שלא תועיל המעשה, ואח"כ ציטל את פעולת המודעה שלא תועיל פעולתה, וכיון שצטלה פעולת המודעה ממילא מועלת פעולת הגירושין.

והוסיף הגר"ש שם דאם ידעינן באונסו אף אם ציטל אח"כ את המודעה, צטל הגט, דצגט וצמתנה כיון דלא שקיל דמיס לא אמרינן אגב אונסו גמר ומקנה, וא"כ המודעה וציטולה לא מעלה ולא מורידה.

וכ"כ בחי' הגר"ח על הש"ס (מהד' מיאור עמ' רפו) דמודעא יכול לשבור מעשה באונס, וצגט מכיון שהוא גמר גמירות דעת שלם ע"י אונס, אז המודעה שלו שובר הגט ומועיל כנגד המעשה אונס, וציאר שם דצגט צעני רצון הצעל ולא די צדעת מקנה כמו צקניניס, ולכך הולרך הרמב"ם גירושין פ"א ה"ב ללמוד מהפסוק שצריך רצון המגרש, ואם זה דעת כמו צכל הקניניס למה היה הרמב"ם צריך ללמוד זאת מפסוק? (ועיי' עוד אצן האזל מכירה פ"י ה"ח, וקהלות יעקב סנהדרין סי' יט צדעת האו"ש, וספר הזכרון אש תמיד עמ' תקט, ודצרות משה צ"ב ח"א סי' לא עקף צ (עמ' שעה), ומשמרת חיים סי' כח, ודצרי מרדכי גיטין סי' מט, וספר הזכרון להגר"א" גורצין עמ' רנד ואילך. ועיי' קונטרס הציאורים שערי שמועות סי' מא החילוק בזה צין מכר למתנה. וצענין מודעא לצטול נדריס עתידייס, צגמ' נדריס כג צ, עיי' שערי ישר ש"ה פכ"צ, וחזו"א אצהע"ז סי' קלו אות ה ד"ה שם).

ונראה דאם ספק לנו צמעשה הגט אם נחצב לאונס או לא, כגון צנידון דידן שהוסיצו את המגרש צמאסר כציכול כדי שלא ימלט מהצי"ד, ולא הזכירו את הגט, וצשעת הנתינה אמר שמגרש צרצון ומצטל כל המודעות הקודמות, ויש מקום לומר שאכן הצעל "השתכנע" שהמאסר אינו על הגט אלא כדי שלא יצרח, והגט ניתן צרצון ולא צכפיה, או שמא י"ל שהצעל איננו טיפש ומצין היטצ מדוע עולריס אותו פתאום, ומה שאמר שנותן צרצון משום שהיה אנוס לומר כך. ונראה שאכן תועיל המודעה שמסר לעדים צצית הסוהר שהגט שיתן הוא רק צגלל אונס הצית סוהר, ולא צתור חלות של מעשה שעוקר את הנתינה, אלא רק צתור גילוי דעת שאכן הצין נכון את הכוונה והוא אנוס והגט צטל צגלל האונס, וכלשון הגמ' צ"ב מ צ ורמב"ם מכירה פ"י ה"ג דצגט ומתנה גילוי מילתא צעלמא היא (על דין גלוי דעתא שמועיל לצטל קנין גס צלי דיני תנאי, עיי' אצני מלואיס סי' ל ס"ק כז, ופס"ד ירושלים כרך ג עמ' פצ וכרך יב עמ' עט).

וכצר כתצ צאו"ש ממריס פ"ד ה"ג: והא דהזכר צי"ד צבי גיטין דמעשין אגיטא, דוקא צמילי דצעני שיהיה מדעתו ומרצונו, ורק כיון דכופין אותו כדין, כשיאמר רוצה אני תו הוי מדעתו ולא הוי מעושה. וכ"כ צצו"ת היכל יצחק אצהע"ז סי' א דכשאין על הצעל אום מצוה כל שהיא אלא שהאשה מצקשת ללאת מצעלה מפני טעמיס שלה, וכפוהו שלשה מישראל, הגט צטל מן התורה, שזהו צצחינת תלוהו ויהיב.

ד. נחלקו הפוסקים אם סידור הגט צריך צי"ד של שלושה או די צדיין יחיד או צצנייס. עיי' צו"ת או"ז סי'

תשמה (דף קו עמ' ג), ושו"ת טבי"ת אבהע"ז סי' קיד, ושו"ת חת"ס אבהע"ז ת"צ סי' סה. ועיי' סס דגט אינו דין אלא איסור, אטו כל המתיר דבר שבחזקת איסור לריך ג' וציוס כמו חליצה? וכי המתיר צכור לריך ג' מן התורה וציוס? ואפילו היתר עגונה אס' יש צ' עדים שמת בעלה לא לריך ג' להתיר. ובכל הפוסקים שכתבו סידור גט לא מלינו אלא הרב המסדר, והיינו משום שממנים אחד אגיטין כדפירש רש"י בגיטין ה' צ' ד"ה ממונה אגיטין, אבל צי"ד לא שמענו. עיי"ש.

ועיי' חזו"א אבהע"ז סי' קא אות כ דהקשה בגט המוצא עיי' שלית ויש צו שאלת חכם האיך החכם מהימן יחידי, הלא הוי דבר שבצרה ולריך שנים, וכדאמר גיטין סד א' וכו', ומיהו היכי שהספק נולד בצעת החכם המורה, לא קשה שהרי הגט בחזקת כשרות עומד, אבל כשהספק לכל, ל"ע האיך מהימן. ואפשר דכה"ג לריך להשיב צי"ד. אי"נ השיב מילתא דעבידא לגלויי. ואפשר דדיין בדין נאמן לעולם, דהא גם במזמן אחד שדן דינו דין, וכי היכי דאין בדיין דין העדאה בפני צי"ד, הי"נ אי"ל ג'. ול"ע בזה. ע"כ.

מצואר מהחזו"א ש"דד שדיין אחד נאמן על כשרות הגט או פסולו (ועיי' אגרות הגרי"ד הלוי עמ' רכו דהמשא ומתן בגיטין וקדושין הוא משא ומתן של איסורים, וצערות אין חלות דין של צי"ד והוא רק הוראת איסור והיתר גרידא. ועיי' "תורת אבירים" (להגרא"ט) סנהדרין עמ' ח השיטות בזה).

מעתה בנידון זה גם דיין יחיד ראוי ומוסמך לבדוק את הגט להכשירו או לפסלו, וכ"ש צי"ד של שלושה דיינים.

ה. בגמ' ב"ק קיב צ': אמר רב אשי אמר רב שבתאי מקבלין עדים שלא בפני צע"ד. תהי צה ר' יוחנן וכי מקבלין עדים שלא בפני צע"ד? קיבלה מיניה ר' יוסי צ"ר חנינא כגון שהיה הוא חולה וכו'. אמר רב מקיימין את השטר שלא בפני צע"ד, ור' יוחנן אמר אין מקיימין את השטר שלא בפני צע"ד וכו', אמר רבא הלכתא מקיימין את השטר שלא בפני צע"ד ואפילו עומד ולוח וכו'.

ופסק הרמב"ם עדות פ"ג הי"א: גם צדיקי ממונות אין מקבלין עדות אלא בפני צע"ד. אס' היה צע"ד חולה וכו', צד"א צעדות צע"פ, אבל בשטר מקיימין צי"ד את עדיו שלא בפני צע"ד ואפילו עומד ולוח ואומר שטר מזויף הוא עדי שקר הן פסולי עדות הן אין משגיחין צו אלא מקיימין את השטר, ואס' יש לו ראייה לפסול יפסול. וכתב הכ"מ שמשמע שהרמב"ם פסק כחוס' ורא"ש דאפילו אין עדיו חולים מקיימין שלא בפניו (ולא כרש"י דוקא צע"ד חולים), והיינו טעמא דכיון דקיום שטרות דרבנן משום דעדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן צצ"ד, לא החמירו צו חכמים כמו בקבלת עדות של תורה דצעינן בפני צע"ד. ע"כ. ופסק צש"ע סי' מו סעי' ה': מקיימין השטר אפילו שלא בפני צע"ד ואפילו עומד ולוח וכו'. וכתב הש"ך, הוצא בקלו"ה ס"ק ה': דוקא שטר, או מטעמא דהרשב"א מפני שהמקיים לא על מנה שבשטר הוא מעיד, וצין לטעמא שכתבו תוס' ורא"ש כיון דקיום שטרות דרבנן וכו'.

אמנם דעת הרשב"א בחידושו לבי"ק קיב א' וצשו"ת ח"ד סי' ר' דבמזמן מקבלין עדות שלא בפני צע"ד, ולא נלרך בפניו אלא צד"כ, ולפיכך נאמנים העדים להעיד שגרש זה את אשתו, אף שלא בפניו. ועיי' קובץ

שעורים ז"צ אות ק, ו"הלכה פסוקה" הלי' עדות כרך ד עמ' ר, בדעת הרשב"א. ועיי' שו"ת מהרי"ט להלון החדשות ח"צ סי' רה דאף הרשב"א לא קבל עדי הגט שלא בפני בע"ד אלא להתיר, דכמו שנאמן לומר גרשתי את אשתי כך נאמנים העדים להתירו, אבל לאוסרו ע"י פסילת הגט, לריך דוקא בפניו, עיי"ש. ובעדות איסורין, עיי' מאירי ז"ק קיב ז שבענין איסורים מקבלין עדים שלא בפני בע"ד, שזכות הוא לו להפריש מאיסור. ואפילו היה נראה לדיין שיש שם נד רמאות לא יקל בדבר. וכ"כ בחידושי הריטב"א קדושין כז ז שכל ישראל ערביין זה לזה ומחייבי לאפרושי מאיסורא ובעלי דבר חשיבי. וכ"כ בתשצ"ן ח"צ סי' יט, וצו"ת הרשב"ש סי' מו זשם הרמב"ן, ושו"ת הרדב"ז סי' ע. ופסקו האחרונים שבאיסורים מקבלים עדות שלא בפני בע"ד גם באופן שהנתבע יודע ומכחיש, עיי' דברי ריבות סי' ה, ונוצי"ק אבהע"ז סי' עב, ושו"ת רעק"א סי' לט, ושו"ת הרמ"ז סי' יא, והשיב משה או"ח סי' ד, ופד"ר כרך ז עמ' 18. עוד עיי' צו"ת הריטב"א סי' קלא שהדיין יכול לדון בכיולא בו בלא מתרעס כי הוא אציהם של ליבור, וחייב לתקן זה כמו שחייב לתקן מכשולות הדרכים, בשקלים פ"א מ"א, וכיולא בהם שלא יזקו בני אדם. וכ"כ צו"ת חת"ם חו"מ סי' קעז אות ג.

ועיי' חזו"א חו"מ סי' ג אות יא הטעם שריך בממון עדות בפניו הוא עפ"י הש"ך דאי אפשר להוליך דין על האדם קודם שטען לפניו, ואין לריך כאן לדין אין גומרין דינו של אדם שלא בפניו, אלא טיבו של כח הדין צדיני ממונות אינו אלא אחר שישמעו צ"ד טענות שניהם, שצדיני ממונות אין כל עדות מכרעת אלא לעומת הטענות שהרי אם ראו עדים שגזלו יתכן שלקח ממנו החפץ ולא רצה ליתנו ולכן חטף ממנו, וכן בכל דבר אפשר שקדמו מאורע נעלם המשנה את כל הדין, ובלא טענת הנתבע אין על מה לדון. וכעיי"ז בקובץ שעורים ז"צ אות קב.

ובעדי מודעא שמסר הבעל לפני הגט, נראה אליבא דהרשב"א הנ"ל שהביא הקלו"ה צעדי קיום, דכיון דעדי המודעא אינם מעידים על הגט שהוא בטל בגלל המודעא, אלא על עולם מסירת המודעא, אף שיש בזה נפ"מ להלכה צדינס של האיש והאשה, אין בזה דין עדות בפני בע"ד, לא של הבעל ולא של האשה. ויתירה מכך פסק ציה"ד באשדוד (תיק 2247-מג, הוצא צ"סדר הדין" עמ' 125 ה"ש 192) שבירור מעמדה האישי של האשה אינו מלריך מעמד הבעל, כי הוא אינו נד בדיון.